

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาของปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีพื้นฐานการวิเคราะห์ ซึ่งเน้นการเมืองระหว่างประเทศโดยมี "รัฐชาติ" เป็นหัวใจสำคัญนั้นได้ลดความสำคัญลงตั้งแต่ต้นทศวรรษ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา เพราะระบบโลกในช่วงนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากสภาพสงครามเย็นของ ๒ ขั้วมหาอำนาจ มาเป็นยุคหลายขั้วอำนาจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบสื่อสารคมนาคมได้เอื้ออำนวยให้การขยายตัวของการค้าและการลงทุนเป็นไปอย่างกว้างขวาง มีมหาอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ เกิดขึ้นมา เช่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ญี่ปุ่น และยังมี การรวมตัวของกลุ่มโลกที่ ๓ เช่น กลุ่มผู้ส่งออกน้ำมันดิบเป็นสินค้าออก (OPEC) อีก ปัจจัยทางเศรษฐกิจจึงเพิ่มนัยสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมา โดยเฉพาะเมื่อมหาอำนาจนิยมใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจกับประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น ผลคืออยู่ที่ว่า ไม่ค่อยมีผู้คนศึกษาค้นคว้าการ "แทรกแซงทางเศรษฐกิจ" มากเท่ากับการแทรกแซงทางการเมือง เพราะอย่างแรกเป็นไปอย่างช้า ๆ และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลันเหมือนวิธีหลัง และยังก่อให้เกิด "การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ" ซึ่งเป็นที่ต้องการของประเทศกำลังพัฒนาด้วย ตั้งแต่ปลายทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา จึงมีกลุ่มนักวิชาการหลายกลุ่ม ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า การผนวกระบบ-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจเรียกรวม ๆ ได้ว่ากลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง (political economy) ซึ่งยังแยกเป็นกลุ่มย่อย ๆ อีกหลายกลุ่มตามหลักการที่เน้นหนักไปคนละแง่ เช่น กลุ่มทฤษฎีพึ่งพา (dependency theory) ที่เน้นลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาของทุนนิยมศูนย์กลางและประเทศรอบนอก, กลุ่มมาร์กซิสต์ที่เน้นความสำคัญของชนชั้น

ระบบเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาให้เข้ามาอยู่ในเครือข่ายระบบเศรษฐกิจของ
ประเทศพัฒนาแล้วนั้น กลับเป็นวัฏจักรรอบง่าที่โคจรลึกลงในระยะเวลา

ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศมีบทบาท
สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ และบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นก็เป็นตัวแปรสำคัญที่มีกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ในแทบทุกสาขาการผลิตงานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของความ
พยายามที่จะประเมินบทบาทการลงทุนของญี่ปุ่นในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งเป็นสาขาที่
ญี่ปุ่นมาลงทุนมากที่สุดสาขาหนึ่ง และยังเป็นสาขา "ตัวอย่าง" ที่ถูกอ้างอิงบ่อย ๆ ในฐานะ
ความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า และกำลังพัฒนาต่อไปยังขั้น
การผลิตเพื่อส่งออก

ขอบเขตของการวิจัย

ก. ระยะเวลาที่ทำการศึกษา จะเริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา
จนถึงปัจจุบัน เพราะทศวรรษนั้นเป็นยุคที่ไทยเริ่มใช้กลยุทธ์พัฒนาอุตสาหกรรมแบบทดแทน
การนำเข้า (import substitution industrialisation) และเป็นยุคที่ทุน
จากญี่ปุ่นไหลเข้ามาอย่างมากมาย

ข. บริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นที่ศึกษา บริษัทข้ามชาติ (Transnational
Corporation : ต่อไปจะเรียกว่า บริษัทฯ) หมายถึง บริษัทขนาดใหญ่ที่ประกอบกิจการ
ผลิตสินค้าหรือบริการหลายประเภท หรือ ประเภทเดียวกัน โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศ
แม่ (home country) และมีสาขาต่าง ๆ อยู่ในประเทศเจ้าบ้าน (host country)
สาขาเหล่านี้โดยทั่วไปจะดำเนินงาน สอดคล้องกับนโยบายหลักของสำนักงานใหญ่ ระดับ
ความมีอิสระและความยืดหยุ่นในการกำหนดนโยบายย่อย ๆ ภายในสาขานั้นขึ้นอยู่กับนโยบาย
การรวมอำนาจหรือกระจายอำนาจของสำนักงานในประเทศแม่ด้วย

ภายในว่าเป็นตัวหลักที่คุมส่วนเกินทางเศรษฐกิจและกลุ่มที่เน้นการปฏิรูปโครงสร้างและ
สถาบันภายในประเทศคือพัฒนา จุดยืนร่วมกันของนักคิดแนวนี้ก็คือ เห็นว่ากระบวนการ
พัฒนาเป็นเพียงมรรควิธี (means) ที่จะนำสู่สิ่งที่ประชาชนปรารถนา มิได้เป็นเป้าหมาย
(ends) ในตัวเอง การพัฒนาจึงต้องยึดหลักที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชน
ส่วนใหญ่ที่เป็นเจ้าของประเทศ

บรรษัทญี่ปุ่น ที่ศึกษาจะเน้นที่บริษัทผู้ผลิต (manufacturers) โดยเฉพาะที่บริษัทโทเร (Toray Industries Co.) และบริษัทเทจิน (Teijin Co.) เพราะเป็นบริษัทผู้ผลิตที่มาลงทุนในไทยมากที่สุดทั้งในค่านเงินลงทุน, จำนวนบริษัทและฐานะที่เป็น "ยักษ์ใหญ่" ในวงการสิ่งทอไทย นอกจากนี้ก็ยังศึกษารายบริษัทค้าสารพัด (Trading Companies) ญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมนี้โดยจะศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงการสิ่งทอเท่านั้น

ค. ขอบเขตของอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในงานวิจัยข้างต้น จำกัดวงของอุตสาหกรรมสิ่งทอให้อยู่ในขอบเขตของการปั่นค้าย (ซึ่งมีทั้งค้ายฝ้าย, ค้ายใยสังเคราะห์ และค้ายผสมทั้ง ๒ อย่าง) การทอผ้าและการฟอก, ย้อมและพิมพ์ งานวิจัยข้างต้นก็รวมเอาขั้นตอนการผลิตเส้นใย หรือขั้นตอนการคัดเย็บผ้าเป็นเส้นสำเร็จรูปไว้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นกับขอบเขตและวัตถุประสงค์การวิจัย ในที่นี้ เนื่องจากต้องการเน้นพฤติกรรมของบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่น จึงต้องรวมเอาขั้นตอนตั้งแต่การผลิตเส้นใย ปั่น ทอ ฟอก ย้อม พิมพ์ ไปจนถึงขั้นคัดเย็บเป็นเส้นสำเร็จ (upstream-downstream stages) ทั้งนี้เพราะบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่นมักมีลักษณะที่เรียกว่า การผนวกควิวในแนวกิ่ง (vertical integration) คือรวมเอาขั้นตอนการผลิตตั้งแต่ขั้นแรกถึงขั้นสุดท้ายมาไว้ในเครือเดียวกัน และสำหรับประเภทของผลิตภัณฑ์สิ่งทอนั้น ในที่นี้จะหมายถึงสิ่งทอที่ทำจากฝ้ายและใยสังเคราะห์จำพวกไนลอนและโพลีเอสเตอร์ (nylon & polyester) เท่านั้น เพราะนอกจากจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและใช้กันมากที่สุดแล้ว ยังเป็นชนิดที่บริษัทร่วมทุนกับญี่ปุ่นผลิตอยู่อีกด้วย

กรอบทฤษฎี

ก. ความเปลี่ยนแปลงในระบบโลก

ในปัจจุบัน ไม่มีใครอาจปฏิเสธบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของตัวกระทำที่ไม่ใช่รัฐ (non-state action) ทั้งหลายในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ เทคโนโลยีของการสื่อสารคมนาคมที่รุดหน้าทำให้การติดต่อซึ่งกันและกันของตัวแปรในระบบโลกเป็นไปอย่างกว้างขวางรวดเร็วและใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น วิทยาการทางวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าก็ได้ช่วยให้เทคโนโลยีการผลิตมีความซับซ้อนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเมื่อผนวกกับการไหลเวียนของเงินทุนและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นสากลมากขึ้น

ทุกที ก็ทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ ล้วนมีผลกระทบบต่อการคลี่คลายของระบบโลกจากระบบ ๒ ขั้วอำนาจในยุคสงครามเย็น มาสู่ยุคหลายขั้วอำนาจ ตั้งแต่ปลายทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ทำให้ตัวกระทำที่ไม่ใช่รัฐ เริ่มปรากฏโฉมในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น อาทิ เช่น องค์กร หน่วยงาน และสถาบัน เอกชน ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของปัจเจกชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในหลายรัฐชาติที่ดำเนิน กิจกรรมในสาขาต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม ในลักษณะที่ข้ามและซ้อน พรมแดนของรัฐต่าง ๆ ความมีอิสระในตนเอง (autonomy) ในระดับหนึ่งของตัวกระทำ เหล่านี้ ที่เกิดจากรูปแบบของการจัดบริหารองค์กรและความสามารถในการครอบครอง ปัจจัยพื้นฐานแห่งอำนาจอันได้แก่เทคโนโลยี ความชำนาญในการจัดบริหาร หรืออาวุธ ทำให้ตัวกระทำเหล่านี้มีศักยภาพที่จะมีพฤติกรรมก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติ และมีบทบาทต่อ โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในรัฐชาตินั้น ๆ ภาพรวมของระบบโลกในปัจจุบัน จึงต่างจากระบบโลกตามทฤษฎีคู่ขั้วแห่งอำนาจของ มอร์แกนธอว์ (Morgenthau)^๑ หรือตามความคิดของ เคนนัน (Kennan)^๒ ที่มี แก่นความสนใจอยู่ที่พฤติกรรมที่เป็น

^๑ George F. Kennan, "Training for Statesmanship" The Princeton Alumni Weekly, March 6, 1953, p. 10, cited in Peter A. Toma, "How Autonomous is International Relations?" p 6, in Peter A. Toma & Andrew Gyorgy (eds.) Basic Issues in International Relations. (Boaton: Allynand Bacon, Inc., 1967).

^๒ Morgenthau, Politics Among Nations : The Struggle for Peace and Power. 4th. ed. (New York: Alfred A. Knopf, 1967).

๕
ปฏิกริยากันของ^๑รัฐชาติในแคววงการ เมืองระหว่างประเทศ และมีขอบเขตที่ค่อนข้าง
ชัดเจนระหวางการ เมืองภายในรัฐและการ เมืองภายนอกรัฐอีกด้วย ระบบโลกในปัจจุบัน
กลับมีลักษณะที่ประกบคัวยตัวกระทำหลากหลายมากขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพา
อาศัยซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่
ก็ตาม สตีเฟน ไฮเมอร์ (Stephen Hymer) แฮร์รี ทาร์ก (Harry Targ) และ
เจมส์ คาพอราโซ (James Caporaso)^๓ ต่างก็เชื่อว่า เนื่องจากตัวกระทำเหล่านี้
ครอบครองปัจจัยแห่งอำนาจไม่เท่ากัน จึงทำให้ตัวกระทำที่ครอบครองปัจจัยนี้มากกว่า
สามารถมีอิทธิพลเหนือตัวกระทำที่คงพึ่งพาอาศัยปัจจัยนั้น ๆ ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้พรมแดน
ของการ เมืองภายในรัฐ และการ เมืองระหว่างประเทศจางลงไปมาก รวมถึงพรมแดนระ
หว่างอาณาจักรธุรกิจและอาณาจักรการ เมืองซึ่งมีลักษณะกาย เกยซ้อนทับกันมากขึ้นทุกที

๒. บรรษัทข้ามชาติและพลังทางเศรษฐกิจของรัฐ

"พลังอำนาจแห่งชาติ" คือศักยภาพหรือความสามารถของรัฐหนึ่งในการ
ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการ เปลี่ยนพฤติกรรมของรัฐอื่นให้เป็นไป
ในทิศทางที่ต้องการ หรือ เพื่อปรับปรุงรัฐนั้นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ
ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แหล่งที่มาของพลังอำนาจมีทั้งที่มาจากภายในรัฐและภายนอก
รัฐ มีทั้งที่มาจากทรัพยากรมนุษย์และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น กำลังทหาร ข้าราชการรัฐ
กุศลไวยาकरणทุก ทรัพยากรธรรมชาติ โรงงานอุตสาหกรรม ความช่วยเหลือจาก
ต่างประเทศ เป็นต้น

^๑ อ้างถึงใน Theodore H. Moran, "Multinational Corporations and
Dependency : A Dialogue for Dependents and Non-Dependents,"
International Organization (Winter 1978).

^๒ Harry R. Targ, "Global Dominance and Dependence; Post -
Industrialism and International Relations Theory," International Studies
Quarterly (September 1976) : 463-474.

^๓ James A. Caporaso, "Dependence, Dependency and Power in the
Global System : a Structural and Behavioral Analysis," International
Organization (Winter 1978) : 14-15.

หน้าที่สำคัญของรัฐ คือ การหล่อเลี้ยงรักษาและเพิ่มทุนคลังอำนาจรัฐ กระบวนการนี้เรียกว่า การสั่งสมพลังอำนาจ (power investment) พลังอำนาจจึงมีธรรมชาติที่แปรเปลี่ยนได้ (variable) และบางอย่างก็ต้องใช้เวลานานในการสร้างขึ้นมา เช่น การวางรากฐานระบบ เศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง หรือการสร้างข่ายงานการทูตที่มีประสิทธิภาพ ทว่า ในกระบวนการสั่งสม พลังอำนาจนี้ รัฐจำต้องระวังถึง "ค่าใช้จ่าย" ในการลงทุนเพื่อสร้างพลังอำนาจด้วย เช่น ความ บุกพันทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศหรือการเข้าสังกัดเป็น พันธมิตรกับชาติต่างๆ อาจนำมาซึ่งผลลึกลับในความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเงินกู้ให้เปล่า หรือ การสนับสนุนทางการทูต ขณะเดียวกันรัฐก็อาจต้องจ่ายค่าตอบแทนด้วย ซึ่งบางครั้งอาจมองไม่เห็น ไม่ชัดเพราะเป็นรูปของค่าตอบแทนในระยะยาว หรือ เป็นลักษณะของการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐนั้น

สำหรับพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของรัฐนั้น เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบในตลาคโลก สามารถแสดงออกให้เห็นในรูปของส่วนแบ่งสินค้าออกของรัฐนั้นในตลาคโลก ประเทศที่มีส่วนแบ่ง ในตลาคโลกมากก็สามารถมีอิทธิพลต่อราคาและความเคลื่อนไหวของสินค้าในตลาคโลกได้มาก ขณะเดียวกัน เรายังคงพิจารณาพลังอำนาจนี้จากอัตราส่วนของสินค้าออกทั้งหมดต่อผลผลิตทั้งหมด ที่รัฐนั้นผลิตได้ (export/GNP ratio) เพราะอัตราส่วนนี้แสดงถึงระดับการพึ่งพิงของ รัฐนั้นต่อตลาคโลก^๑ หากบทบาทของการค้าระหว่างประเทศมีมากเกินไปเมื่อเทียบกับกระบวนการผลิตของระบบเศรษฐกิจภายใน เศรษฐกิจของรัฐนั้นก็มีความเปราะบาง (vulnerable) คือมีโอกาสถูกกระทบกระเทือนจากความผันผวนในตลาคโลกได้ง่าย เรามักจะพบว่าประเทศคอย พยายามซึ่งมีอัตราส่วนของการค้าระหว่างประเทศต่อผลผลิตภายในสูง^๒ แม้จะส่งสินค้าที่ผลิตได้

^๑ Nylas, Theory and Practice of Development in the Third World, pp. 51-52.

^๒ เมื่อเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่นกับบางประเทศในเอเชียพบว่า ในขณะที่อัตราส่วน exp/GNP ของเกาหลีใต้เพิ่มจาก ๘.๕ % เป็น ๓๐.๕ % (๑๙๖๘ - ๑๙๗๔) ญี่ปุ่นเพิ่ม จาก ๑๑.๘ % - ๑๓.๘ % (๑๙๕๕ - ๑๙๗๕) และถ้าดูจากสัดส่วนของทั้งสินค้าเข้าและออก ต่อ GNP จะพบว่าของเกาหลีสูงถึง ๗๔ %., ไต้หวัน ๕๕ % และญี่ปุ่น ๒๐ % ในปี ๑๙๗๔

๑ Nakano Kenji, "Japan's Overseas Investment Pattern and Free Trade Zones," AMPO (Special Issue, 1977), pp. 34-35.

ส่วนใหญ่ไปขายในตลาดโลก แต่ก็ไม่มีอิทธิพลกำหนดความเป็นไปในตลาดโลกได้ ในขณะที่ผลิต
จำนวนน้อยกว่าทั้งหมดที่ผลิตได้ในประเทศพัฒนาแล้ว กลับกลายเป็นส่วนแบ่งมหาศาลในตลาด
โลกขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนนี้มิใช่เครื่องบ่งชี้ตายตัวเพียงอย่างเดียวของพลังอำนาจทาง
เศรษฐกิจ เราจะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นที่เป็นรากฐานการพัฒนาโครงสร้างระบบเศรษฐกิจด้วย
ดังนี้

๑. พัฒนาการของพลังการผลิต (production force) อันได้แก่ ทุน เทคโนโลยี
และแรงงาน ซึ่งต้องพัฒนาไปอย่างสอดคล้องมีเอกภาพ และทิศทางภายในระบบนั่นเอง การพัฒนา
ของประเทศทุนนิยมพัฒนาแล้วในปัจจุบัน ล้วนเป็นผลมาจากกระบวนการสะสมทุนภายใน (capital
accumulation) ที่เติบโตขึ้นอย่างสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่ปริมาณ
และคุณภาพที่เพิ่มขึ้นของผลิตผล ขณะเดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับการผนวกเข้ากับระบบ
เศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (productivity) นั่นก็คือได้รับการศึกษาในระบบที่เปิดกว้างมีโอกาส
ฝึกฝนทักษะให้ก้าวหน้าขึ้น มีงานทำในสาขาที่ก่อผลิตผล ได้รับรายได้ที่เพียงพอกับแรงงานและ
สามารถซื้อสินค้าสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้

๒. ปัจจัยประการที่ ๒ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานในข้อ ๑ ก็คือการเติบโตที่สมดุลย์ของภาค
การผลิตต่างอันได้แก่ ภาคเกษตรที่ผลิตอาหารและแรงงานป้อนภาคอุตสาหกรรม, สาขาที่ผลิต
สินค้าอุปโภคบริโภค, สาขาที่ผลิตสินค้าชั้นกลาง (เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ผลิตปุ๋ย เหล็ก
แก้ว), สาขาการผลิตเครื่องมือพื้นฐานในการผลิต (เช่น เครื่องจักร) ตลอดจนสาขาย่อยที่ปัจจัย
พื้นฐานในการผลิต (infrastructure)

ผลสำเร็จในการปฏิรูปที่ดิน และการเติบโตของพลังการผลิตอย่างคอบเนื่องทำให้สาขา
การผลิตเหล่านี้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้ และทำให้สาขาย่อยอื่นๆในโครงสร้างแตกหน่อต่อไป

๓. ขนาดของตลาดภายใน (domestic market) จะต้องขยายตัวได้มากพอจะ
รองรับสินค้าที่ผลิตขึ้นมาจะพบว่า ในประเทศพัฒนาแล้ว ระดับค่าจ้างแท้จริง (real wage)
มีความสัมพันธ์กับขนาดของตลาดภายในในระดับค่าจ้างแท้จริงในประเทศเหล่านี้มีแนวโน้มสูงขึ้น
ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้ประชาชนมีกำลังซื้อ (effective demand) ซึ่งทำให้ตลาด
สินค้าบริโภคภายในขยายตัวขึ้น อันเป็นการกระตุ้นการพัฒนาอุตสาหกรรมในสาขาอื่นที่เชื่อมโยง
ต่อมาได้สำเร็จ

โดยสรุป ในประเทศพัฒนาแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิต ระดับ
การจ้างงาน การกระจายรายได้และการบริโภค ล้วนดำเนินอย่างสอดคล้องเชื่อมโยง
ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรภายในโดย เฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรมนุษย์
จึงสามารถแปรสภาพโครงสร้างการผลิตให้ก้าวหน้าได้

ในการประเมินบทบาทของบรรษัทฯ กับการพัฒนาพลังอำนาจแห่งชาติของรัฐ
เจ้าบ้านนั้น ผลที่ได้จะแตกต่างกันออกไปตามปรัชญาความคิดพื้นฐานที่รองรับแนวการ
วิเคราะห์ที่ไม่เหมือนกัน สำหรับแนวคิดที่มองเห็นส่วนดีของการประกอบกิจการ ของบรรษัทฯ
มากกว่าส่วนค่อนั้น เชื่อว่าการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นจักรกลสำคัญของการ
พัฒนา เพราะบรรษัทฯ ผู้นำมาซึ่งทุนนั้นสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินออมของประเทศ
ที่ย่อยพัฒนาได้ ทำให้เพิ่มอุปทานของเงินต่างประเทศ และเปิดโอกาสให้รายได้แท้จริง
(real income) ขยายตัวไวกว่าเร็วขึ้น นอกจากนั้นบรรษัทฯยังมีบทบาทสำคัญในการ
โยกย้ายทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีใช้การ เงินอีกด้วย เช่น เทคโนโลยี ข้าราชการตลาด
บุคลากรด้านการบริหาร ซึ่งประเทศที่ย่อยพัฒนาขาดแคลน การถ่ายทอดความรู้ เหล่านี้จะทำ
ให้เกิดผลการเอาอย่างกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนอื่น ๆ ของระบบเศรษฐกิจด้วย
แนวคิดเช่นนี้ตั้งอยู่บนรากฐานปรัชญาความคิดของนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (neo-
classic) เกี่ยวกับปัญหาความคืบพัฒนาว่า ต้นเหตุของความคืบพัฒนานั้นพักตัวอยู่
ภายในประเทศที่ย่อยพัฒนาเอง ซึ่งมักมีลักษณะร่วมดังนี้ คือมักเป็นประเทศลัทธิรวมที่มี
มาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำ มีระดับรายได้ต่อบุคคล, ประสิทธิภาพการผลิตและระดับการ
ศึกษาค่า รวมทั้งมีทัศนคติ ขนบประเพณีความเชื่อที่ล้าหลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Hla Myint, "An Interpretation of Economic Backwardness"
in The Economics of Underdevelopment, ed. Agarwala and Singh
(London : Oxford University Press, 1963), pp.163-133 และ C.P.
Kindleberger, Economic Development 2d ed. (New York: McGraw-Hill,
1965), pp. 61-81.

ดังนั้นบรรดาทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนความเชื่อนี้ ไม่ว่าจะ เป็นทฤษฎี
ที่เน้นการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์รวม (aggregate demand) ซึ่งมีทั้งทฤษฎีความเจริญ
เติบโตแบบสมดุล (balanced growth theory) และทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบ
ไม่สมดุล (unbalanced growth theory)^๑ รวมทั้งแบบจำลองมากมายที่สร้างขึ้น
เพื่ออธิบายความเจริญเติบโตด้านอุปทานรวม (aggregate supply)^๒ ก็ล้วนแต่เห็นว่
การลงทุนจากต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอัครัดคิดทุนและเทคโนโลยีเข้าไปในประเทศ
ที่พัฒนาทั้งสิ้น ลักษณะรวมอีกประการหนึ่งที่เป็นสมมติฐานเบื้องหลังแนวคิดกรายนี้นี้ก็คือ
การที่เชื่อว่า ประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศที่พัฒนาน้อยบนเส้นทางการพัฒนาสายเดียวกัน
แตกต่างกันแต่เพียงอยู่คนระดับขั้นของการพัฒนาเท่านั้น ถ้าอัครัดคิดตัวแปรที่เป็นปัจจัยของการ

^๑ ในขณะที่ทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบสมดุล เน้นการพยายามขยายขอบเขตของ
ตลาดภายในโดยการตั้งโรงงานที่ผลิตสินค้าในหลายสาขา รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนา
(infrastructure) ขึ้นพร้อม ๆ กันทีเดียว (โดยไม่รวมสาขาเกษตร) เพื่อจะลด
ต้นทุนการผลิตและจะได้สินค้าราคาถูก ดู Ragnar Nurkse, Problems of Capital
Formation in Underdeveloped countries (N.Y. : Oxford University
Press, 1953) ทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบไม่สมดุล เห็นถึงความเป็นไปไม่ได้ของ
แบบแรกจึงหันมาเน้นการเลือกลงทุนในสาขาหลักก่อน ซึ่งจะผลักดันให้เกิดผลเชื่อมโยง
ข้างหน้าและข้างหลังตามมาเอง ดู A.O. Hirschman, The Strategy of
Economic Development (New Haven : Yale University Press, 1958).

^๒ ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของการออมและการสะสมทุนว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการ
พัฒนา โดยการพยายามเพิ่มสัดส่วนการออมในรายได้ประชาชาติให้สูงขึ้นและลดการบริโภค
ให้น้อยลง เครื่องมือที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ก็คือ สมการและแบบ
จำลองการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เช่น แบบจำลองของ Harrod-Domard หรือ
ของ Singer เป็นต้น

พัฒนาเข้าไปก็จะทำให้ประเทศค่อยพัฒนาเติบโตตามขั้นตอนของการพัฒนาได้เช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว ความเชื่อเช่นนี้ นำสู่ การใช้ดัชนีเชิงปริมาณ (quantitative index) เช่นรายได้ประชาชาติมาวัดความสำเร็จของการพัฒนาพร้อมกับละเลยดัชนีเชิงคุณภาพ (qualitative index) อื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนาในแนวทางนี้จึงได้ก่อให้เกิดคำถามขึ้นว่า แท้จริงแล้วการพัฒนาด้วยความเจริญเติบโต (growth) ทางเศรษฐกิจนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หากจะอ้างว่าความเจริญเติบโตเอื้อต่อการพัฒนาที่รองรับเสียก่อนว่าการพัฒนานั้นหมายถึงอะไร หลายกรณีในประเทศค่อยพัฒนาแสดงให้เห็นว่า ความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่จะผลักดันให้เกิดความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วได้นำไปสู่ความอยู่ยงคงคงในการกระจายรายได้ ตลอดจนการปราบปราม "ความไม่สงบทางการเมือง" ต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน^๒

ในปลายทศวรรษ ๑๙๖๐ จึงได้ปรากฏแนวคิดอีกสายหนึ่งที่วิพากษ์วิจารณ์แนวคิดข้างต้น นั่นก็คือ แนวคิดทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory) ซึ่งมีพัฒนาการมาจากทฤษฎีของมาร์กซ์ (Marx) ลักษณะพื้นฐานของแนวคิดสายนี้ มิได้แบ่งแยกพรมแดนความรู้ ออกจากกันเด็ดขาดว่าเป็นรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือ เศรษฐศาสตร์, มิได้แบ่งแยกการวิเคราะห์ปัญหาตามอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ว่าเป็น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และมีได้แบ่งแยกการวิเคราะห์ในแง่ของเวลา โดยการคัดยลจากวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์

^๑ P.W. Rostow ในหนังสือชื่อ The Stages of Economic Growth (Cambridge University Press, 1960) ได้อธิบายว่าขั้นตอนของการขยายตัวทางเศรษฐกิจมี ๖ ขั้น คือ จากขั้นสังคมล่าหลัง, ขั้นเตรียมการ, ขั้นเริ่มขยายตัว, ขั้นเร่งรัด, ขั้นอุดมสมบูรณ์ และท้ายสุดคือ ขั้นเหลือเกินเหลือใช้

^๒ แล คิลกวิทวีย์คีน, "จุดจบของเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ", วารสารธรรมศาสตร์ ๕ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๓) : ๑๘๓ - ๑๘๕.

นอกจากปัญหาในปัจจุบัน* แนวคิดสายนี้เชื่อว่า แม้การแบ่งแยกแ่งมุมต่าง ๆ ของสังคม มนุษย์ออกเป็น ส่วน ๆ ในสาขาความรู้และช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น จะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะ ใ้โลกกำหนดขอบเขตของการศึกษาสังคมได้ কেনะก็ก็ตาม ทว่า หากศึกษาเจาะลึกลงไปเพียง เฉพาะในศาสตร์แต่ละแขนง ก็มีโอกาที่จะห่างไกลไปจากการมองภาพพลวัตรของวิวัฒนาการ สังคมมนุษย์จากสภาพที่เป็นจริงไปทุกที เพราะสังคมมนุษย์เป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องของ การเคลื่อนไหวของตัวแปรที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมาตลอดเวลา และกฎธรรมชาติขั้นพื้นฐานที่สุด ของการเคลื่อนไหวดังกล่าว ก็คือ กฎเกี่ยวกับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ หรือ กระบวนการการใช้แรงงานคักแปลงธรรมชาติเพื่อผลิตสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรง ชีวิต พัฒนาการของกระบวนการดังกล่าวนี้เองที่เป็นสิ่งกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของ มนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่ครอบครองปัจจัยการผลิตไม่เท่ากัน รวมทั้งกำหนดโครงสร้าง อำนาจตลอดจนความคิดความเชื่อของคนกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย^๒

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนามาจากแนวคิดสายนี้ จึงวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรจากกฎการเคลื่อนที่ของทุนในระบบโลก ซึ่งมีเป้าหมายของการ แสวงหากำไรสูงสุดเป็นพลังขับเคลื่อน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงมีพัฒนาการ อยู่ในกรอบของ การแบ่งงานกันระหว่างประเทศ (International Division of Labour) ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา

* James Caporaso, "Dependence and Dependency in the Global System," International Organization (Winter 1978)

^๒ Gabriel Palma, "Dependency: A Formal Theory of Underdevelopment or a Methodology for the Analysis of Concreat Situation of Underdevelop- ment," World Development : 884.

ประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคม ได้ยืนยันว่าในช่วงที่หลังการผลิตในประเทศ
ทุนนิยมกำลังอยู่ในระยะปรับตัว ซึ่งภาคเกษตรต้องรับภาระหนักในการป้อนอาหารและ
แรงงานราคาถูกให้แก่ภาคอุตสาหกรรมและยังไม่อาจสนองต่อความต้องการในภาค
อุตสาหกรรมใดเพียงพอนั้น ประเทศด้อยพัฒนาในปัจจุบันได้ถูกบังคับให้มียุทธศาสตร์สำคัญ
ในการช่วยให้การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในประเทศทุนนิยมดำเนินต่อไปได้ โดยการรับ
หน้าที่เป็นผู้ส่งออกสินค้าจำพวกอาหารและวัตถุดิบไปยังประเทศทุนนิยม และนำเข้าสินค้า
อุตสาหกรรมประเภทอุปโภคบริโภคราคาถูกจากประเทศเหล่านั้น ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้
เกิดสภาพแบ่งงานเช่นนี้ก็คือ กองทัพ และนโยบายต่างประเทศแบบจักรวรรดินิยม

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก ประเทศที่มีระดับ
การพัฒนาหลังและอ่อนแอกว่าก็ต้องตกเป็นสนามประลองพลังอำนาจของมหาอำนาจ
ตะวันตกและญี่ปุ่น ถ้าไม่ตกเป็นอาณานิคมโดยตรง คือ ถูกกำลังทหาร เข้ายึด ก็ต้องตก
เป็นอาณานิคมทางอ้อมโดยผ่านสนธิสัญญาไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ*

* รายละเอียดการขยายตัวของทุนนิยมญี่ปุ่นในยุคนี้ และการรุกรานภูมิภาค
เอเชียตะวันออก ดูได้จาก Jon Halliday, A Political History of
Japanese Capitalism (New York: Random House, 1975).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อมาในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การพังทลายของระบบอาณานิคม การเรียกร้องเอกราชของกลุ่มโลกที่ ๓ พร้อมกับ การเบงบานของอุดมการณ์ประชาธิปไตยทำให้การใช้กำลังทางทหาร เข้ายึดดินโดยตรงกลายเป็นสิ่งไม่ชอบธรรม ขณะเดียวกัน การรวมศูนย์ของทุนที่สั่งสมเพิ่มขึ้นทุกที ซึ่งเกิดจากพัฒนาการ สำนัาของพลังการผลิตในประเทศทุนนิยมพัฒนาแล้ว ก็ก่อให้เกิดความจำเป็นของระบายนและสินค้าส่วนเกินออก เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และผู้ที่เข้ามาส่วนรองรับหน้าทีนี้ก็คือ บัรริษัทลงทุนข้ามชาติ (Transnational Corporations: TNCs) ซึ่งพัฒนาขึ้นมาพร้อมกับพลังการผลิตในประเทศทุนนิยม ภาวะการแบ่งงานกันในยุคหลังนี้ จึงมีใคอาศัยกำลังทหาร เป็นตัวกำหนด ทว่า อาศัยการ แยกแยะอุดมการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทุนนิยมตะวันตก ซึ่งใครับการอัคฉึคเข้าไปในโลกที่ ๓ ที่กำลังก่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของตนเช่นกัน ตามกลยุทธ์การพัฒนาแนวนั้น ทุน และเทคโนโลยี อันเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาซึ่งโลกที่ ๓ ซากแคลนจึงถูก "สั่งเข้า" (imported) จากประเทศพัฒนาแล้วในรูปแบบต่างๆ การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจระหว่างภาครัฐบาลทั้งในรูปเงินกู้และเงินช่วยเหลือให้เปล่า (grants) ก็ การเข้ามาลงทุนของ TNCs ก็ ล้วนสอดคลองกันและมีส่วนในการกำหนดสภาพการแบ่งงานระหว่างประเทศในยุคใหม่ทั้งสิ้น

Stephen Hymer ใคอธิบายถึงกำเนิดของ TNCs ในอเมริกาว่าเป็นผลจากการขยายตัวและเข้ารวมตัวกันของบริษัทเล็กๆ อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของตลาดและการรวมศูนย์ของทุน กู Stephen Hymer, "The Multinational Corporation and the Law of Uneven Development," in International Firms and Modern Imperialism, ed. Hugo Radice (London: Penguin, 1975), pp. 40 - 48 ทว่า ในกรณีญี่ปุ่น โครงสร้างการรวมศูนย์ของทุนก็ การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วไม่ว่าเชื้อของภาคอุตสาหกรรมและอำนาจผูกขาดของบริษัทการค้ายักษ์ใหญ่ที่กลายมาเป็น TNCs ก็ ล้วนเป็นผลจากการวางแผนเศรษฐกิจ และ "การสถาปนาทุนนิยมจากเบื้องบน" ของรัฐบาล Walliday, op.cit.,

ในระบบใหม่นี้ ขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วหันไปผลิตสินค้าใช้ทุนหนาแน่นและ เทคโนโลยีซับซ้อนยิ่งขึ้นนั้น ขั้นตอนในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานหนาแน่น ก็ถูกโยกย้ายมาผลิตในประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น การส่งออกสินค้าขั้นปฐมก็ได้รับการ แปรรูปมากกว่าเดิม ยุคของการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (import substitution industrialization) ก็กลายเป็นแบบอย่างที่ยึดมั่นกันในประเทศกำลังพัฒนาในสภาพ นั้น บริษัทฯ จึงรับหน้าที่เป็นพาหะในการส่งออกทุน เทคโนโลยี สินค้าชั้นกลาง สินค้าทุน จำพวกเครื่องจักรต่าง ๆ เหล่านี้ไปยังประเทศเจ้าบ้าน (host countries) การเคลื่อนย้ายทรัพยากรการผลิตในขั้นตอนของการลงทุนโดยตรงนี้ มักเป็นไปในลักษณะ ที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน (collective units) ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มอำนาจต่อรองและ ควบคุมของ บริษัทฯ เช่น การเลือกประเภทของเทคโนโลยีที่มีส่วนกำหนดขนาดของ ทุน และประเภทของวัตถุดิบที่ใช้ด้วย ดังนั้น บริษัทฯ สามารถอาศัยฐานะผู้ป้อนปัจจัย การผลิต จักรูปแบบของปัจจัย เหล่านี้ไปอยู่ในลักษณะที่จะทำกำไรสูงสุดแก่บริษัทแม่ หรือ ให้อยู่ในลักษณะที่ บริษัทฯ สามารถควบคุมขั้นตอนการผลิตได้ทั้งสิ้น

บริษัทฯ จึงสามารถเป็นเครื่องมือเพิ่มพลังอำนาจแก่ประเทศแม่ได้ใน ๒ แง่มุม ประการแรกคือ การเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจด้วยการไต่กำไรจากการประกอบการ และการควบคุมปัจจัยการผลิต และประการที่ ๒ ก็คือการเพิ่มพลังอำนาจทางการเมือง แก่ประเทศแม่ เพราะประเทศเจ้าบ้านจำต้องรักษานโยบายต่างประเทศในลักษณะที่จะ ทำให้ บริษัทฯ อยากร่วมลงทุน ต้องมีการปรับสภาพกฎหมาย นโยบายการเงิน การคลัง ที่เอื้ออำนวยบรรยากาสในการลงทุน ยิ่งกว่านั้นกิจกรรมของ บริษัทฯ ยัง เกี่ยวข้องกับการถ่ายเทอำนาจภายในโครงสร้างการเมืองของประเทศเจ้าบ้านด้วย บรรดาชนชั้นปกครองและข้าราชการในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติกิจกรรมทาง เศรษฐกิจจึงมักมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับบริษัทฯ จนมีคำกล่าวกันว่า บริษัทฯ มีส่วน

Vaitsos, Intercountry Income Distribution and Transnational Enterprises, (Oxford : Oxford University Press, 1974), pp. 8-17.

ทำให้รากเงาของการคอร์ปชั่นฝังลึกยิ่งขึ้นในระบบราชการ จึงไม่แปลกที่นโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศแม่และ บริษัทฯ จะถูกยักยักให้เกิดขึ้น

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับบริษัทฯ และพลังอำนาจของประเทศเจ้าบ้านนั้น สิ่งสำคัญก็คือกิจกรรมของบริษัทฯ จะก่อให้เกิดผลบวกหรือลบมากน้อยเพียงใดต่อประเทศเจ้าบ้าน สอดคล้องกับทัศนะของรัฐบาลประเทศเจ้าบ้านที่จะประเมินคุณค่าของการลงทุนจากต่างประเทศและ เป้าหมายของการพัฒนา หากรัฐเห็นว่า "การพัฒนา" เป็นสิ่งเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่วัดได้ด้วยรายได้หรือผลผลิตเฉลี่ยต่อหัว และเชื่อว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เป็นจักรกลสำคัญในการพัฒนา โครงสร้างกฎหมายก็จะเปิดเอื้ออำนวยเต็มที่ โดยแทบจะไม่มีมาตรการควบคุมจริงจัง

ในความเป็นจริงนั้น กิจกรรมของบริษัทฯ จะก่อให้เกิดผลอย่างไร เห็นได้ชัดว่า ในระยะสั้นนั้น บริษัทฯ เป็นจักรกลที่ทำให้เกิด "การเจริญเติบโต" ดังกล่าวจริง ๆ บริษัทฯมีส่วนช่วยสร้างและทำให้อุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมผลิตเพื่อส่งออกได้ช่วยในการเพิ่มผลผลิต ให้แรงงานมีงานทำ และการส่งออกก็นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ทุนบางส่วนที่ บริษัทฯ นำเข้ามาก็สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนได้ และในระบับหนึ่ง บริษัทฯ ก็มีสวนในการถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งวิธีการบริหารและการจัดองค์กรแบบสมัยใหม่

ทว่า การพัฒนารากฐานทางเศรษฐกิจที่แท้จริง มิได้หมายถึง การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมอย่างเกี่ยว แต่คงพิจารณาถึงการเติบโตอย่างสมดุลย์และเชื่อมโยงของสาขาการผลิตต่าง ๆ ที่มุ่งสนองความต้องการภายในอย่างแท้จริง ถ้าจะกล่าวให้เป็นรูปธรรมขึ้น "การพัฒนา" ที่แท้ต้องเกิดจากการมีระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพที่เอื้อให้เกิดการสะสมทุนภายใน ต้องมีการปฏิรูปที่ดินที่ไคยลเพื่อปลดปล่อยภาคเกษตรและขยายกำลังซื้อ ต้องมีการปฏิรูประบบราชการและสถาบันภายในเพื่อให้แจจแจงทรัพยากรและผลิตไปให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานของพลังอำนาจแห่งชาติที่แท้จริง

* Franklin B. Weinstein, "Multi national Corporations and the Third World : The Case of Japan and Southeast Asia," International Organisation 30 (Summer 1976) : p. 399.

008888

ดังนั้นแม้ บริษัทฯ จะช่วยให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ตาม ก็ต้อง
 ควบคู่กันมาด้วยกับสองความต้องการภายใน (inward oriented) หรือสอง
 ทิศทางโลก (outward oriented) กันแน่ การผลักดันให้ใช้กลยุทธ์ที่เน้นการส่งออก
 และนโยบายเขตการค้าเสรี (free trade zone) แสดงจุดมุ่งหมายได้ชัด
 นโยบายเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกีดกันภายในให้ต่ำ เพื่อจะได้ขายสินค้าราคา
 ถูกในตลาดโลกได้ สิ่งนี้เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของกำลังซื้อภายใน การสั่งเข้า
 ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ยังคงให้เกิดการขาดตอนระหว่างภาคการผลิตภายในประเทศ
 เจ้าบ้าน ซึ่งนำไปสู่โครงสร้างทวิลักษณ์ (dualistic structure) ซึ่งหมายถึง
 การเติบโตควบคู่กันของภาคเมืองที่เจริญตามแนวทางทุนนิยมและภาคชนบทที่ล้าหลัง ที่ต้อง
 ผลิตส่วนเกินสนองภาคอุตสาหกรรมเรื่อยไป กลยุทธ์เหล่านี้จึงไม่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้น
 ของรายได้ (income-generating effect) ถึงที่มีก็อาจกัน เพราะเงินตรา
 ต่างประเทศที่ได้จากการส่งออกถูกนำไปใช้บริโภคสินค้าเข้าสำเร็จรูป และใช้ซื้อปัจจัย
 การผลิต ซึ่งก็จะทำให้วงจรการพึ่งพาต้องดำเนินไปไม่จรจบ

ดังนั้น พลังในการต่อรองกับ บริษัทฯ ของรัฐบาลเจ้าบ้านจึงขึ้นอยู่กับ
 ที่ค่ากลยุทธ์และเป้าหมายในการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง การเข้าใจความสัมพันธ์ในระบบการ
 แลกงานระหว่างประเทศ และการไหลทันถึงยุทธวิธีที่ บริษัทฯ จะเพิ่มอำนาจในการ
 ควบคุมปัจจัยการผลิต และประการสำคัญ การคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน เป็น
 ปัจจัยพื้นฐานของอำนาจการต่อรองของรัฐบาลเจ้าบ้าน ซึ่งสามารถจะใช้เครื่องมือทาง
 กฎหมายและการวางนโยบายด้านการลงทุนให้รัดกุมเพื่อผลประโยชน์ของชาติอย่างแท้จริง

ศูนย์วิจัยทรัพย์สิน
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐาน

การที่อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยสามารถพัฒนาจากอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า มาสู่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกได้นั้น เป็นเพราะปัจจัยด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมืองทั้งภายในและภายนอกเป็นต้นว่า วิกฤตการณ์ การตัดสินใจของรัฐบาลไทยที่ เลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจแบบการเติบโตไม่สมดุลย์ (unbalanced growth strategy) ซึ่งมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเป็นจักรกลสำคัญ และซึ่งดำเนิน ไปอย่างสอดคล้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคงของรัฐบาลไทยและ สหรัฐ ตลอดจน การขยายตัวของเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ซึ่งมีเป้าหมายที่จะใช้พลังทาง เศรษฐกิจของตนมาสร้างความแข็งแกร่งมั่นคงของระบบเสรีนิยมในภูมิภาคนี้ด้วย

การหลั่งไหลเข้ามาของทุนญี่ปุ่นจึงทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยเติบโตขึ้น อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ผลักดันให้อุตสาหกรรมนี้ผูกพันแนบแน่นในตลาดโลก หลังการผลิตที่ทยอยกว่า ทำให้ไทยต้องพึ่งพิงกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วทั้ง ญี่ปุ่น สหรัฐ และยุโรปตะวันตก ทั้งการนำเข้าวัตถุดิบ เทคโนโลยี และการตลาด ตลอดจนต้อง เผชิญภาวะบีบคั้นจากการแข่งขันการส่งออกอย่างมากกับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ด้วย

ผลสะท้อนจากภาวะดังกล่าวต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศก็คือ ทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มผู้ผลิตเป็น ๒ ชั้น (dualistic structure) ระหว่างกลุ่ม ผู้ผลิตขนาดใหญ่ ซึ่งบริษัทรวมทุนกับบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ กับบริษัทผู้ผลิต รายย่อยจำนวนหลายร้อยบริษัทที่ไมอาจแข่งขันกับกลุ่มแรกได้ ทั้งในด้านการแบ่งตลาด และผลิตภาพหลังการผลิต (productivity)